

ISSN 0204-823X

Българско музикознание *Bulgarian Musicology*

XLVIII / 2024 / № 3

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ
Институт за изследване на изкуствата
BULGARIAN ACADEMY OF SCIENCES
Institute of Art Studies

Светлана Куюмджиева <i>Svetlana Kujumdzieva</i>	<i>Стара българска музика / Old Bulgarian Music</i> Старата българска музика – проблеми, предизвикателства и перспективи / The Old Bulgarian Music – Problems, Challenges and Perspectives3
Явор Генов <i>Yavor Genov</i>	<i>Музика на Ренесанса / Renaissance Music</i> Нотни стойности, тактус, модус, темпус и пролация в мензуралната нотация според „Ясно и леко въведение в практическата музика“ на Томас Морли. Теоретични бележки и превод / About Note Values, Tactus, Modus, Tempus and Prolatio of the Mensural Notation, according to “Plain and Easy Introduction to the Practical Music” by Thomas Morley. Introduction and Translation33
Илия Граматиков <i>Iliya Gramatikov</i>	Историческото значение на Жоскеновия музикалнокриптографски похват <i>soggetto cavato</i> / The Historical Significance of Josquin’s <i>Soggetto Cavato</i> Cryptographic Technique60

<i>Michal Hottmar</i> <i>Михал Хотмар</i>	Luca Marenzio's Liturgical Works in Music-Historical Sources from the 16 th and 17 th Centuries on the Territory of Today's Slovakia / Литургични композиции от Лука Маренцио в музикални извори от XVI и XVII век на територията на днешна Словакия77
<i>Калина Томова</i> <i>Kalina Tomova</i>	Английският отпечатък върху западноевропейската музика през XV век / The English Imprint on Western European Music in the Fifteenth Century105
	<i>Рецензии / Reviews</i>
<i>Марияна Булева</i> <i>Mariyana Buleva</i>	Кристина Япова: „Музикалният разум“ / Kristina Yanova: “Musical Reason”123
<i>Юлиан Куюмджиев</i> <i>Yulian Kujumdzhev</i>	Светлана Куюмджиева: „Тук пет певци с глас“ / Svetlana Kujumdzieva: “Singers Sing Here with Voice”127
	Куюмджиева, Svetlana: “Studies on Eastern Orthodox Church Chant”132

На корицата: Доменико Фети (ок. 1589 – 1623) –
Портрет на мъж с нотен лист (ок. 1620)

On the cover: Domenico Fetti (ca. 1589 – 1623) –
Portrait of a Man with a Sheet of Music (about 1620)
(<https://www.getty.edu/art/collection/object/103RJV>)

СТАРА БЪЛГАРСКА МУЗИКА OLD BULGARIAN MUSIC

Старата българска музика – проблеми, предизвикателства и перспективи

*Светлана Куюмджиева**

Резюме: В статията се коментират някои от значимите приноси, които България е оставила в областта на музиката в общохристиянски и съответно в общоевропейски аспект и които все още не се знаят добре. Те се отнасят до възприети и ползвани богослужбни книги, невмени системи, автори, песнопения, композиционни техники и пр. Произхождат от различни периоди от историята на музиката от IX до XIX век включително: периоди на кризи, но също и на обновление, периоди, през които се засвидетелстват пресичането на различни традиции и съжителството на разнообразни практики, конституирани по източния културно-християнски модел, вписващи се в неговите правила и норми и съхраняващи смисъла и формите му. Примерите са свързани преди всичко с българската музикална история, но те далеч нямат само тясно локално значение: немало от това, което се създава по българските земи или е свързано с българската история, получава разпространение извън пределите на страната и става „посланик“ на красотата на сътворената музикална култура, като разкрива и отвореността ѝ към другите култури през Средновековието.

Ключови думи: *стара музика, невмени системи, музикални извори, богослужение*

* Акад. Светлана Куюмджиева – Българска академия на науките;
e-mail: svetk90@hotmail.com

Статията се посвещава на 60-годишнината от създаването на българска музикална медиевистика в БАН. През 1964 acad. Петко Стайнов, директор на тогавашния Институт за музика при БАН, кани видния богослов, педагог и диригент Петър Динев да основе курс по стара българска музика в Института. Петър Динев се отзовава и подготвя първите изследователи в областта на музикалната медиевистика. Сред тях е и Елена Тончева, която посвещава цялата си научна дейност на тази област и остава сред учените с голямо национално и международно признание като водещ музиколог медиевист (вж. за това [Куюмджиева / Kujumdzieva, 2023a]).

Старата българска музика е история на църковната музика. Това е единствената музикално документирана област, от която имаме нотирани книги от Българското средновековие и Ранното възраждане. В резултат на задълбочени комплексни проучвания днес можем да изведем спецификите на тази музика и да посочим уникалното в нея, да кажем какъв е българският принос в общия ѝ развой. Известно е, че източноправославната култура остава в центъра на духовния и културния живот в балканските страни през повече от хиляда години.

Началото на старата българска музика отнасяме към IX век, когато с дейността на светите братя Кирил и Методий започва „животът“ си третата културна цивилизация в Европа след гръцката и латинската – славянската. И тук е първият голям принос на България, която става родина на *Slavia Orthodoxa*, или на създаването на книги на славянски и на организираното обучение на славянски¹. Културата на православните славяни, започнала от България и характеризирани като култура от парадигми, става основа в края на X век на руската, а през XII – XIII век – на сръбската и на влахо-молдовската. Тук ще посочим някои от значимите приноси, които страната ни е оставила в областта на музиката в общохристиянски и съответно в общеевропейски аспект и които все още не се знаят добре. Те се отнасят до възприети и ползвани богослужбни книги, невмени системи, автори, песнопения, композиционни техники и пр. Произхождат от различни периоди от историята на музиката – периоди на кризи, но също и на обновление, периоди, през които се засвидетелстват пресичането на различни традиции и съжителството на разнообразни практики, всички обаче конституирани по източния културно-християнски модел, вписващи се в неговите

¹ „*Slavia Orthodoxa*“ е понятие на италианския славист Рикардо Пикио [Пикио / Picchio, 1981].

The Old Bulgarian Music – Problems, Challenges and Perspectives

Svetlana Kujumdzieva

The article discusses some of the most significant contributions Bulgaria made in the field of music during the Middle Ages and the Early Renaissance, and which are still not well known. They refer to the adopted and used liturgical books, neume systems, authors, chants, compositional techniques, etc. The contributions discussed are from different periods in the history of music – periods of crisis, but also of renewal, periods of intersection of different traditions and of the coexistence of diverse practices, all constituted, however, according to the Eastern cultural-Christian model, fitting into its rules and norms and preserving its meaning and forms. Such are the 9th – 11th centuries, when the first notated books appeared, the 14th – 16th centuries, when the new liturgical order was confirmed with both the new Jerusalem Typikon and the doctrine of hesychasm, the 16th – 17th centuries, when changes in the Russian and Ukrainian cultures are considered and song books with a year-round liturgical repertoire called “Bulgarian Rospev” appeared, and the 18th – 19th centuries, the period of the Balkan National revival with the new created and the process of secularization of culture began. The examples are primarily related to Bulgarian history, but they are far from having only a narrow local meaning; many issues that were created on Bulgarian lands or related to Bulgarian history, were spread outside and become an “ambassador” of the beauty of the created music, revealing its openness to other cultures during the Middle Ages.

Keywords: *old music, neume systems, musical sources, worship*

Acad. Svetlana Kujumdzieva,
Bulgarian Academy of Sciences;
e-mail: svetk90@hotmail.com

МУЗИКА НА РЕНЕСАНСА RENAISSANCE MUSIC

Нотни стойности, тактус, модус, темпус и пролация в мензуралната нотация според „Ясно и леко въведение в практическата музика“ на Томас Морли Теоретични бележки и превод

*Явор Генов**

Резюме: Томас Морли публикува своя трактат, озаглавен „Ясно и леко въведение в практическата музика“ през 1597 в Лондон. Той го разделя в три дяла, застъпващи основни знания за музика и нейното практическо овладяване. Първата част на трактата е посветена на две големи въвеждащи теми – тази за солмизацията и хексахордовата организация на звукореда и тази за основите на мензуралната нотация, с други думи – на височинния и на времевия компонент на нотното писмо. Настоящият текст е концентриран върху един кратък дял от изложението – представянето на мензуралното нотно писмо, по-конкретно върху видовете нотни стойности и тяхната природа, както и върху понятията „тактус“, „модус“, „темпус“ и „пролация“. Целта, която си поставям, е да разкрия значенията им в контекста на изложеното от Морли, доколкото е възможно да обясня явленията зад тези понятия в практиката на времето. Това се постига чрез превод на текста на ренесансовия автор, посветен на тези въпроси, към който прилагам своите теоретични коментари и бележки.

Ключови думи: *Ренесанс, трактат, мензурална нотация, превод*

* Доц. д-р Явор Генов – сектор „Музика“, Институт за изследване на изкуствата, Българска академия на науките; e-mail: yavor.genov@artstudies.bg

Morley, Thomas – Harman, R. Alec, ed. (1963). *A Plain and Easy Introduction to Practical Music*. W. W. Norton & Company Inc. Publishers, New York, 1963.

Shute, John Derek (1972). *The English Theorists of the Seventeenth Century (...)*. Master Thesis, Durham University, 1972.

Smith, Douglas Alton (2002). *A History of the Lute from Antiquity to the Renaissance*. The Lute Society of America Inc., 2002.

Tinctoris, Johannes (1472 – 1475). *De notis et pausis (1472 – 1475)*. – In: *Early Music Theory*. Johannes Tinctoris. *Complete Theoretical Works*, <http://earlymusictheory.org/Tinctoris/texts/denotisetpauis/> (28.06.2024).

Tinctoris, Johannes, English trans. *A Treatise on Notes and Rests*. – In: *Early Music Theory*. Johannes Tinctoris. *Complete Theoretical Works*, <http://earlymusictheory.org/Tinctoris/texts/denotisetpauis/#pane0=Translation> (9.12.2022).

Wilson, Christopher R. (2003). *A New Way of Making Fowre Parts in Counterpoint by Thomas Campion and Rules how to Compose by Giovanni Coprario*. Ashgate Publishing Limited, Aldershot, 2003.

About Note Values, Tactus, Modus, Tempus and Prolatio of the Mensural Notation, according to “Plain and Easy Introduction to the Practical Music” by Thomas Morley Introduction and Translation

Yavor Genov

Thomas Morley published his treatise *Plain and Easy Introduction to the Practical Music* in 1597 in London. He organized the text into three main parts, covering the basic knowledge of music, relevant for its practical realization, namely composition and performance. The first part is dedicated to two general topics, both having to certain extent an introductory role: the solmization and the hexachordal system, and the basics of the mensural notation.

The text in presence is focused on short fragment of the knowledge of mensural notation and its nature, more precisely note values, tactus, modus, tempus and prolation. The main purpose is to reveal and explain the meanings of the terms and phenomena in the context of Morley’s time and musical practice. All that serves also as introduction to the translation of that fragment into Bulgarian, which is a part of the full translation of the treatise.

Keywords: *Renaissance, treatise, mensural notation, translation*

Assoc. Prof. Yavor Genov, PhD,
Music Department,
Institute of Art Studies,
Bulgarian Academy of Sciences;
e-mail: yavor.genov@artstudies.bg

Историческото значение на Жоскеновия музикалнокриптографски похват *soggetto cavato*

Илия Граматиков*

Резюме: В музикалната история името на Жоскен де Пре се свързва освен със знаменитото му творчество и с изобретяването и въвеждането в композиционната практика на музикалнокриптографския похват *soggetto cavato*. В настоящата студия се разглежда в детайли първата употреба на похвата в емблематичното Жоскеново произведение *Missa Hercules dux Ferrariae*, която е и първата известна на изследователите меса, написана за възхвала на владетел. На иманентномузикално равнище се анализират конструктивните особености на месата и най-вече основаването ѝ на безпрецедентен кантус фирмус. В един по-широк социокултурен план се разисква и алегоричният ѝ смисъл, заложен във въпросния кантус фирмус чрез криптографския похват *soggetto cavato*. Произведението се разглежда също така в контекста на ренесансовата традиция на музикалните загадки; представя се като символичен звуков портрет на владетел – музикална възхвала, хибридизирала литургичен жанр с политически церемониал. Проследява се превръщането на този тип сакрализирано възхваляване на светска личност в музикална традиция – дават се примери за редица други композиции, основани на *soggetto cavato* и следващи модела на Жоскеновата меса.

Ключови думи: Жоскен де Пре, музикална криптография, музикални загадки, *soggetto cavato*, *Missa Hercules dux Ferrariae*

Названието на музикалнокриптографския похват *soggetto cavato* е извлечено от описанието му в преломния за историята на музикалната теория трактат *Le istituzioni harmoniche* (1558) на Джозефо Царлино. В шейсет и шестата глава от третата част на тракта-

* Проф. д-р Илия Граматиков – Национална музикална академия „Проф. Панчо Владигеров“; e-mail: iliya.gramatikoff@gmail.com

The Historical Significance of Josquin's Soggetto Cavato Cryptographic Technique

Iliya Gramatikov

Within the history of music, the name of Josquin des Pres is associated, besides his notable oeuvre, with the invention and introduction of the *soggetto cavato* musical cryptographic technique into compositional practice. The present study examines in detail the first use of this technique in Josquin's emblematic work *Missa Hercules dux Ferrariae*, which is also the first mass known to researchers written in praise of a ruler. On an inherent musical level, the structure of the mass is analysed with a focus on it being based on an unprecedented *cantus firmus*. In a broader socio-cultural context, the allegorical meaning of the work is also discussed – a meaning embedded in the *cantus firmus* in question through the *soggetto cavato* cryptographic technique. The mass is also seen in the context of the Renaissance tradition of musical enigmas. In addition, it is considered a symbolic sound portrait of a ruler – a musical glorification that hybridised a liturgical genre with a political ceremonial. The transformation of this type of sacralised eulogy of a secular figure into a musical tradition is traced. Examples are given of several other compositions based on the *soggetto cavato* technique following the model of Josquin's mass.

Key words: *Josquin des Pres, musical cryptography, musical enigmas, soggetto cavato, Missa Hercules dux Ferrariae*

Prof. Iliya Gramatikov, PhD,
"Prof. Pancho Vladigerov"
National Academy of Music;
e-mail: iliya.gramatikoff@gmail.com

Luca Marenzio's Liturgical Works in Music-Historical Sources from the 16th and 17th Centuries on the Territory of Today's Slovakia

*Michal Hottmar**

Abstract: In the 16th and 17th centuries, the musical culture in the territory of today's Slovakia, which was part of the historical Hungary, was closely connected with the religion of the population. After 1517, the ideas of Martin Luther's Reformation began to spread into the Hungarian Catholic milieu from the areas of present-day Germany. These tendencies were also reflected in musical culture. Its peak in the 16th and 17th centuries can be observed in western Slovakia, in Bratislava in central Slovakia, in the mining towns of Banská Bystrica, Kremnica, Banská Štiavnica and Krupina, and in the east of the country, e.g. in the Spiš and Šariš regions, in the towns of Levoča, Bardejov, Sabinov, Kežmarok, Prešov and Košice. Today's Slovakia maintained close cultural, intellectual and economic contacts with its neighbouring countries: Austria, Silesia, the Polish-Lithuanian Commonwealth, the Czech and Moravian lands and also with countries with German-speaking populations. As a consequence, in the evangelical milieu (in addition to the predominantly evangelical composers), we observe the work of Catholic composers. In the Protestant repertoire, we register composers of German origin: Samuel Scheidt, Johann Hermann Schein, Heinrich Schütz, Michael Praetorius, and Melchior Vulpius, among others, as well as Italian Catholic composers: Orlando di Lasso, Andrea, and Giovanni Gabrieli, Pierluigi da Palestrina, etc. Their polychoric works were very popular in Slovakia. This is documented in particular by the *Bardejov Collection of Music* (BCM) and the *Levoča Collection of Music* (LCM) from the 16th – 17th centuries and by

* **MA. Michal Hottmar, PhD** – Department of Art and Culture – Department of Music Education, Faculty of Education, Comenius University Bratislava, Slovakia; e-mail: hottmar1@uniba.sk

the preserved inventories of Catholic and Evangelical churches from the same period. In this paper, we offer a look at the liturgical works of the important Italian Catholic composer of the late 16th century, Luca Marenzio, whose works were part of the cultural environment of the Protestants in the territory of present-day Slovakia.

Keywords: Luca Marenzio, Madrigal, Contrafacta, Renaissance, Slovakia

The state of research to date

The work of the important 16th-century Italian madrigalist, Luca Marenzio, has been the subject of constant musicological research abroad: [Einstein, 1949; Arnold, 1965; Chater, 1981; Sehnal, 1987; Przybyszewska-Jarmińska, 2004; Przybyszewska-Jarmińska, 2012; Baťa, 2007; Bizzarini, 2017; Ledbetter, Chater, Jackson, 2001], and others; sporadically in Slovakia: [Hulková, 1985; Hulková, 1999; Petőczová, 1988; Hottmar, 2022a; Hottmar, 2022b]. Marenzio's work is encountered in Slovak musicological literature in the 1954 publication *Hudba na Slovensku v XVII. storočí*, by Burlas-Fišer-Hořejš, where his name Antonín Hořejš appears in the description of the organ tablature in the *Levoca Collection of Music* listed in the *Tablature Collection of Ján Schimbracký I* [Burlas, Fišer, Hořejš, 1954]. Viera Šedivá, in the chapter *Polyfónna hudba* of the 1957 synthetic work *Dejiny slovenskej hudby*, when evaluating the *Bardejov Collection of Music*, mentions Marenzio's name in the characterization of the MS 4 manuscript, where she lists him alongside the Italian composers Leoni, Croce, Pallavicino, and others [Šedivá, 1957, p. 111]. Similarly, Zdenko Nováček provides information about Marenzio's madrigals in Bratislava [Nováček, 1978, pp. 14 – 16]. Richard Rybarič mentions Marenzio's work in a fragmentary way in his publication *Dejiny hudobnej kultúry na slovensku I* [Rybarič, 1984, p. 47, 86]. Information on Marenzio's work is provided in catalogues and lexicons by authors, such as Bohn [Bohn, 1890], Murányi [Murányi, 1991], Patalas [Patalas, 1990], as well as in publications and online web domains, e.g., *Instrumental Music Printed before 1600* [Brown, 1965], *Oxford Music Online*, *Die Musik in Geschichte und Gegenwart Online* (MGG Online), *Répertoire International des Sources Musicales* (RISM online) and others.

¹ In Slovak musicological literature we encounter various orthographic forms of the name of the composer Ján Šimbracký (Johann Schimbracki, Schimrag, Schimbrack, Šimrák).

Литургични композиции от Лука Маренцио в музикални извори от XVI и XVII век на територията на днешна Словакия

Михал Хотмар

През XVI и XVII век музикалната култура на днешна Словакия (тогава част от Унгария) е в тясна връзка с вярата на населението ѝ. Идеите на Лутеровата Реформация навлизат след 1517 в католическа Унгария от териториите на съвременна Германия. Тези влияния намират израз и в музикалната култура. Кулминацията им се наблюдава през XVI и XVII век в редица градове на днешна Словакия, поддържащи тесни връзки със съседните им региони от Австрия, Силезия, Полско-литовското княжество, Чехия и Моравия, както и с немскоезичните земи. Вследствие на това се установява присъствието на католически композитори сред доминиращата протестантска среда. Настоящият материал предлага наблюдения и коментари върху сакралните композиции на известния италиански (и католически) автор Лука Маренцио, намиращи се сред евангелския репертоар на днешна Словакия.

Ключови думи: *Лука Маренцио, мадригал, контрафакта, Ренесанс, Словакия*

д-р Михал Хотмар,
Департамент по изкуства и култура,
Департамент по музикална педагогика,
Факултет по педагогика,
Братиславски университет „Ян Коменски“, Словакия;
e-mail: hottmar1@uniba.sk

АНГЛИЙСКИЯТ ОТПЕЧАТЪК ВЪРХУ ЗАПАДНОЕВРОПЕЙСКАТА МУЗИКА ПРЕЗ XV ВЕК

Калина Томова*

Резюме: Петнадесетото столетие е белязано от активна комуникация между музикантите в Англия и континентална Европа, като за това спомагат вселенските събори и 100-годишната война. Резултатът е наличието на над 200 английски композиции в трите основни континентални колекции – *Trent*, *Aosta* и *Modena*. От автори като Мартин льо Франк и Тинкторис научаваме, че в началото на XV век английските композитори са оказали влияние върху музикалната практика на континента, но все още не е напълно ясно в какво се е изразявало това въздействие. Сред теориите по въпроса се открояват прилагането на характерни мелодични формули, присъствието на хармонически последования, паралели в дължината и структурата на фразите, както и употребата на импровизационни практики. Сред всички мнения обаче постепенно започват да се открояват мястото и ролята в това влияние на полифоничния песенен жанр керъл, който обединява различните черти на английския музикален идиом.

Ключови думи: английски композитори, XV век, композиционни техники, импровизационни практики, керъл

За мястото на английската музика в западноевропейската музикална практика през XV век получаваме информация от френския поет Мартин льо Франк (ок. 1410 – 1461), който в поемата си *Le Champion des Dames* отделя няколко стиха за музиката. Описвайки забележителното изпълнение на певци в Париж, Франк пише, че тяхното умение се е равнявало на това на Дюфай и Беншоа, които пък от своя страна следват нова практика на създаване на „приятен (или

* Д-р Калина Томова; e-mail: kalina.tomova@yahoo.com

The English Imprint on Western European Music in the Fifteenth Century

Kalina Tomova

The fifteenth century was marked by active communication between the musicians in England and continental Europe, which was aided by the ecumenical councils and the Hundred Years' War. The result is the presence of over 200 English compositions in the three main continental collections – *Trent, Aosta* and *Modena*. From writers such as Martin le Franc and Johannes Tinctoris we learn that the English composers influenced the musical practice on the continent in the early fifteenth century, but it is not yet entirely clear what this influence consisted of. Theories on the matter include the application of characteristic melodic formulae, the presence of harmonic progressions, parallels in phrase length and structure, and the use of improvisatory practices. Gradually among all the opinions the place and role in this influence of the polyphonic carol begins to stand out, because the genre unites the various features of the English musical idiom.

Keywords: *English composers, fifteenth century, compositional techniques, improvisational practices, carols*

Kalina Tomova, PhD,
e-mail: kalina.tomova@yahoo.com

РЕЦЕНЗИИ REVIEWS

Кристина Япова: „Музикалният разум“*

Марияна Булева

„Всеки човек има в себе си собствения си глас, носи отговорност за него, защото знае, че той ще го изведе навън, ще го съобщи пред другите и пред Бог“ (с. 71). Първата вътрешна потребност на този, който се е наел да „рецензира“ книга на Кристина Япова, е да започне с цитат – това е единственият му ход в опита да се настрои на същата „точка на обтягане“. Едва ли е постижимо, но усилието за влизане в резонанс е задължително в случая, за да станеш (и да продължиш да бъдеш) човекът, който открива разкриващото му се.

* Япова, Кристина. Музикалният разум. София: Институт за изследване на изкуствата, 2023. 220 с. [Ярова, Kristina. Muzikalniyat razum. Sofia: Institute of Art Studies, 2023. 220 s.]. ISBN 976-619-7619-33-1.

КРИСТИНА ЯПОВА
МУЗИКАЛНИЯТ РАЗУМ

KRISTINA YAPOVA
MUSICAL REASON

Посветилите се на музикалната наука постоянно решават уравнение, от двете страни на което стоят рационалното и музикалното, и поне веднъж драматично са преживели неговата невъзможност, обобщена в думите „Не е възможно музикален смисъл да бъде приютен в рационален модус“ (с. 165). Уникалното постижение на Кристина Япова е отвъд нерешимото уравнение – тя отдавна успя и продължава да успява в начинанието да говори за „пеещия глас“ без загуба на музикален смисъл. Дълбоко в основите на това постижение стои (според мен) на първо място *словото на Кристина Япова*. Без него едва ли биха могли да се съобщят прозренията, които засягат „самата сърцевина“ (с. 12). Тя открива и извежда на светло онези единствени думи, които са съзвучни на логоса. Да чуем някои от тях:

и в Част втора – Четвърта глава. Първия път „говори“ Боеций (за пеещия глас като норма на хармонията и за говорещия глас като норма на речта). Втория път говори философията на XX век и конкретно – Хайдегер, за да може към неговото разбиране за битийната същност *език* да се успореди и битийната същност *тоновост*.

Книгата на Кристина Япова съдържа и съкратена версия на английски език в превод на Михаил Луканов. Това е верният път за отварянето на българоезичната музикология към глобалния научен диалог.

Книга като тази не се чете, а се препрочита, и то още от първия досег с нея. Налага се да останеш известно време насаме буквално с всяко изречение. Преди години нарекох това пребиваване „вертикално време“. Един въпрос не ми дава покой. Дали пък не е дошъл моментът да възродим историческата категория „музикус“? Дали не е достойната титла за онзи, който днес владее музикалния разум и когато пее, и когато твори, и когато пише. И за да изпробвам една такава възможност, аз присъждам тази титла на Кристина Япова!

Kristina Yapova: “Musical Reason”

*Sofia: Institute of Art Studies, 2023. 220 s.
(ISBN 976-619-7619-33-1)*

Mariyana Buleva

Kristina Yapova’s book follows the teaching of phenomenology and has been structured in two parts: “Quid sit musicus?” and “Musical Reason”. Part One, as seen with the lens of the concept of *musicus*, intersects (all the way through Plato, Aristoxenus, Boethius, Guido d’Arezzo, and the music dictionaries of later centuries) the path of the idea that music is the highest form of philosophy. It also traces the great change from Boethius’ understanding of the difference between *the knower* and *the singer* up to Guido d’Arezzo’s conviction that *the singer* must also *be knowing*. Thus, through the historical concept of *musicus*, the philosophical concept of *musical reason* is entered into (Part Two). *Musical reason* as a modus of reason obeys its own law, namely the law of *the tone*, and so it achieves “the truth (of Being), the meaning (of existence), and the love (towards wisdom)”. From this position, connections with the rational-discursive reason are also being explored, in which the scientific discourse on music is included as well. The edition also contains an abridged version in English translated by Mihail Lukanov.

Проф. дн Марияна Булева,
Великотърновски университет
„Св. св. Кирил и Методий“;
e-mail: mar_bul@abv.bg

Prof. DSc Mariyana Buleva,
St. Cyril and St. Methodius
University of Veliko Tarnovo;
e-mail: mar_bul@abv.bg

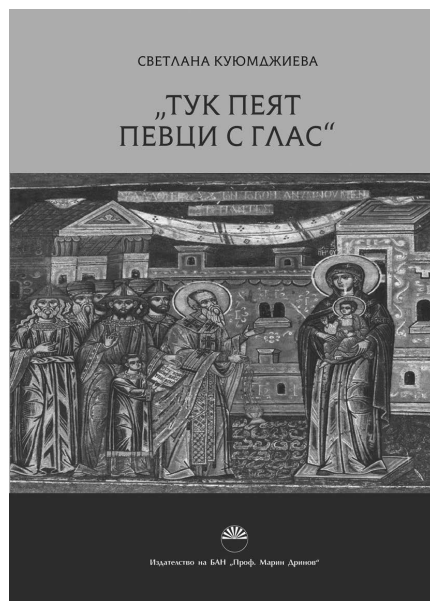
Светлана Куюмджиева: „Тук пет певци с глас“*

Юлиан Куюмджиев

Новата книга на акад. Светлана Куюмджиева синтезира дългогодишните ѝ изследвания в областта на източноправославната музика. Водещ изследовател в българската музикална медиевистика, автор на редица книги и десетки статии и студии, посветени на тази специфична проблематика¹, тя е учен с международно признание, чиито трудове се цитират многократно от български и чуждестранни специалисти.

За заглавие на книгата акад. Куюмджиева е избрала текст от един от най-известните и най-

* **Куюмджиева, Светлана.** „Тук пет певци с глас“. София: Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, 2023. 272 с. [Kujumdzieva, Svetlana. „Tuk peyat pevtsi s glas“. Sofia: Prof. Marin Drinov Publishing House of BAS, 2023. 272 s.]. ISBN 978-619-245-344-2.

важните средновековни български музикални паметници – Па-

¹ Сред най-важните, свързани с проблематиката на тази книга, са **Куюмджиева, Светлана.** Ранновъзрожденска българска музика – паметници и певчески репертоар. Йоасаф Рилски. София: АИ „Проф. Марин Дринов“, 2003; **Куюмджиева, Светлана.** Стихирарът на Йоан Кукузел. Формиране на нотирания възкресник. София: Гутенберг, 2004; **Куюмджиева, Светлана.** Стара българска музика. София: НМА „Проф. Панчо Владигеров“, 2011; **Куюмджиева, Светлана.** „И даде земята им за наследство...“. Стара българска музика II. София: НМА „Проф. Панчо Владигеров“, 2014; **Kujumdzieva, Svetlana.** The Hymnographic Book of Tropologion. London – New York: Routledge, 2018; **Куюмджиева, Светлана.** На кръстопътя на традициите: кое е истинското българско църковно пеене? Стара българска музика III: IX – XIX век. София: НМА „Проф. Панчо Владигеров“, 2020.

вечна паметта му!". Диригентът Александър Куюмджиев беше не само житейски спътник, но и дългогодишен съмишленик в изследователските интереси на акад. Куюмджиева и ръководеният от него в продължение на около половин век Камерен хор „Средец“ изпълнява множество образци на българската църковна музика. Между тях са музикални паметници от Сред-

новековието, редица от които са транскрибирани от авторката. Важно приложение към книгата е компактдискът с 18 песнопения, транскрибирани от невмемни нотации и записани от този състав. Така изследователската работа получава възможност да излезе извън тясно научните рамки, да зазвучи чрез „певците, които пеят с глас“, и да изяви духа, запечатан в песнопенията.

Svetlana Kujumdzieva: “Singers Sing Here with Voice”

Sofia: Prof. Marin Drinov Publishing House of BAS, 2023. 292 p.

(ISBN 978-619-245-344-2)

Yulian Kujumdzhiiev

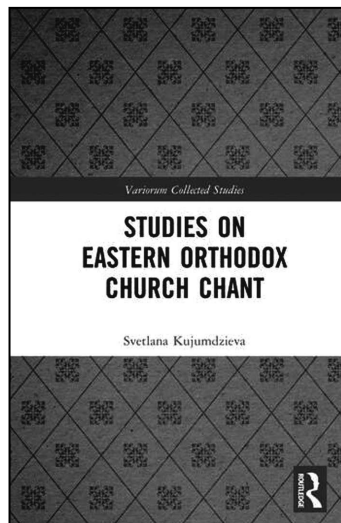
The new book by Acad. Svetlana Kujumdzhieva synthesizes her years of research in the field of old music and presents the Bulgarian contribution to the development of Eastern Orthodox music. It contains 14 stand-alone articles, bound both chronologically and through general problematics, dedicated both to established figures in the history of the Eastern ecclesiastical musical tradition and to lesser-known figures of it – St. John of Damascus, St. Cyril and St. Methodius, St. Clement of Ohrid, St. John Koukouzeles, metropolitan Theoleptos of Philadelphia, Vladislav the Grammarian, protopsaltes Evstatie of Putna, hieromonks Kosma the Macedonian and Gavriil the Macedonian, metropolitan Serafim of Bosnia and hieromonk Dionisij of Veles, hieromonk Joasaph of Rila, Dobri Hristov, Petar Dinev. Through the series of personalities, the author builds a general idea of the historical development of the music of the Christian East, analyses important thematic areas in the study of this music, and enriches the stages in this development with new facts and sources. The edition also lays out principles determining the affiliation of certain musical monuments and musicians to Bulgarian liturgical music; it outlines its development from the Middle Ages to the twentieth century.

Проф. д-р Юлиан Куюмджиев,
Академия за музикално, танцово
и изобразително изкуство
„Проф. Асен Диамандиев“ – Пловдив;
Национална музикална академия
„Проф. Панчо Владигеров“;
e-mail: j_kujum@hotmail.com

Prof. Yulian Kujumdzhiiev, PhD,
Academy of Music, Dance
and Fine Arts
“Prof. Asen Diamandiev” – Plovdiv;
“Prof. Pancho Vladigerov”
National Academy of Music;
e-mail: j_kujum@hotmail.com

Kujumdzieva, Svetlana: "Studies on Eastern Orthodox Church Chant"*

В края на 2023 от печат излезе още една книга на акад. Светлана Кујумджијева – престижното издателство „Рутлидж“ публикува „Studies on Eastern Orthodox Church Chant“ („Проучвания върху източноправославната църковна музика“). В книгата се засягат проблеми на отделни жанрове, богослужбени книги и такива, свързани с историята на българската православна музика. Проблемите са от периоди, които бележат както кризи, така и обновлени в областта на източноправославната музика. Такива са IX – X век, периодът на възникването на Slavia Orthodoxa, XIV – XVI век, периодът на установяване на новоредактирания Йерусалимски богослужбен устав и доктрините на исихазма, и XVIII – XIX век, периодът на Балканското национално възрождение. Аргументира се идеята за способността на източноправославната музика да компилира традиции на различни езици и национални практики. Дискутират се въпроси за това къде традициите се разделят и къде се пресичат, какво от тях е предадено и как се е съхранило, кой ни го е предал и какво ние сме направили с него. Посочено е, че някои от създадените творби се разпространяват на Запад и стават „посланици“ на красотата на източноправославната музика. Те документират една „отворена“ култура между Изтока и Запада.

This book focuses on the compilation of the different practices of Eastern Orthodox Chant, looking at the subject through various languages, practices, and liturgical books and letters. The subject of this book is also analysed through newly found, unique material, to provide the entire history of Eastern Orthodox Chant, from the ninth to the nineteenth centuries and approached through a number of different disciplines. The book consists of sixteen topics, grouped in four parts: Studies on Genre, Studies on Liturgical Books, Studies on Distinguished Men of Letters, and Studies on Bulgarian Orthodox Church Chant. The aim of the book is to present the Eastern chant as a phase in the evolution of Mediterranean art, which is the cradle of Graeco-Roman heritage. This complex study brings in a variety of sources to show the purpose of Eastern Orthodox Chant as strengthening the Christian faith during the Middle Ages and the revival of Balkan nationalism in the nineteenth century.

* **Kujumdzieva, Svetlana.** Studies on Eastern Orthodox Church Chant. Variorum Collected Studies. London-NY: Routledge., 2023. 242 p. ISBN 978-1-032-45481-8.